ಎಸ್.ಎಂ. ನಾಗಭೂಷಣ*

ದೇವಲಾಪುರದ ವಾಸ್ತು ಶಿಲ್ಪ ವ್ಯಾಸಂಗ

'ದೇವಲಾಪುರ'ವು ಬಳ್ಳಾರಿಜಿಲ್ಲೆಯ ಕೂಡ್ಲಿಗಿ ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿರುವ ಒಂದು ಪಾಳು ಬಿದ್ದ ಊರು. ಕೂಡ್ಲಿಗಿಯಿಂದ ನೈರುತ್ಯದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ೬ ಕಿ. ಮೀ. ಅಂತರದಲ್ಲಿದೆ. ಕೊಟ್ಟೂರು ರಸ್ತೆಯಲ್ಲಿರುವ ಗಜಾಪುರದ ವರೆಗೆ ಬಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಹೋಗಬಹುದು. ಅಲ್ಲಿಂದ ಆಗ್ನೇಯ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿರುವ ಬಂಡಿಜಾಡಿನಲ್ಲಿ ಸುಮಾರು ೩ಕಿ.ಮೀ ಗದ್ದೆಗಳ ಮಧ್ಯೆ ನಡೆದು ಹೋಗಬೇಕು. ಸ್ವಲ್ಪ ದೂರದಲ್ಲಿ ಅಡವಿ, ಗುಡ್ಡಗಳ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಶಿಲಾ ಮಂಟಪಗಳು, ಶಿಲಾ ದೇವಸ್ಥಾನ, ಮೇಲೆ ಬಿಳಿಯ ಗೋಪುರ ಕಂಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ. ಅದರ ಹಿಂಬದಿಯ ಗುಡ್ಡದ ಮೇಲೆ ಕೋಟೆ, ಕೊತ್ತಲಗಳು ಕಾಣಿಸುತ್ತವೆ. ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಲು ರಸ್ತೆ ಇಲ್ಲ. ಕಾಡು ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಕಲ್ಲು, ಮುಳ್ಳು, ನೋಡಿಕೊಂಡು ೨ ಕಿ.ಮೀ. ನಿಧಾನವಾಗಿ ನಡೆದು ಹೋಗಬೇಕು. ದೇವಸ್ಥಾನದ ವಿಜಯನಗರ ಶೈಲಿಯ ಬೃಹದ್ದಾಕಾರದ ದ್ವಾರ ಗೋಪುರ ಬಿದ್ದು ಹಾಳಾಗಿದೆ. ದೇವಸ್ಥಾನದ ಸುತ್ತ ಪ್ರಕಾರವಿದೆ, ಈ ದೇವಸ್ಥಾನವನ್ನು ಕುರಿ ಹಿಕ್ಕೆ ಲಿಂಗ, ವಸಂತರಾಯ **ಎಂದು** ಮುಂತಾಗಿ ಸ್ಥಳಿಕರು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಶಾಸನದಲ್ಲಿ **ವಸಂತ** ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನ ದೇವರೆಂದು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದೆ. **ದೇವಸ್ಥಾ**ನದ ಸುತ್ತಲೂ ಸುಮಾರು ಅರ್ಧ ಕಿ. ಮೀ **ದೂರದ**ವರೆಗೆ ಪಾಳು ಬಿದ್ದ ಗ್ರಾಮ. ಸುಂದರ ಕಟ್ಟಡಗಳು, ಬಂಡೆಗಲ್ಲುಗಳು, ಬೀದಿಗಳ ಅವಶೇಷಗಳು ಹರಡಿವೆ. **ಇದೊಂದು** ಹಾಳೂರು ಎಂದು ಯಾರು ಬೇಕಾದರೂ ಹೇಳಬಹುದು.

ಈ ಗ್ರಾಮವನ್ನು ಸ್ಥಳಿಕರು ಹಾಳಗಜಾಪುರ ಎಂದು ಕರೆಯುವುದುಂಟು, ಆದರೆ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ "ದೇವಲಾಪುರ"ವೆಂದು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದೆ. ಉತ್ತರಾಭಿಮುಖವಾಗಿರುವ ದೇವಸ್ಥಾನ ಪ್ರಕಾರ ಹಾಳಾಗಿದ್ದರೂ, ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿಯ ವಸಂತ ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನ ದೇವಸ್ಥಾನ ಸುರಕ್ಷಿತವಾಗಿದೆ. ದೇವಸ್ಥಾನದ ನವರಂಗದ ಪೂರ್ವದ ದ್ವಾರದಲ್ಲಿ ವಿಜಯನಗರದರಸ ಸದಾಶಿವ ದೇವರಾಯ ಬರೆಸಿದ ಕಂಬ ಶಾಸನವಿದೆ. ಈ ಶಾಸನ ಸ್ಥಳೀಯ ಇತಿಹಾಸ ಹಾಗೂ ಸುತ್ತಣ ಸೀಮೆಯ ಗ್ರಾಮಗಳ ಉಲ್ಲೇಖಗಳು ಹಾಗೂ ದೇವಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಅರ್ಪಿಸಿದ ದತ್ತಿ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. ದೇವಸ್ಥಾನದ ಉತ್ತರಕ್ಕೆ ಸುಂದರ "ಪುಷ್ಕರಣಿ" ಹಾಗೂ ಪೂರ್ವಕ್ಕೆ ವೀರಭದ್ರ ದೇವಸ್ಥಾನ, ದಕ್ಷಿಣಕ್ಕೆ ಮಟ್ಟಿಯ ಮೇಲಿರುವ ಕೋಟೆ ಇವು ಇಲ್ಲಿನ ಪ್ರಮುಖ ಸ್ಮಾರಕಗಳು. ಈ ಸ್ಮಾರಕಗಳು, ಪಾಳು ಬಿದ್ದ ಗ್ರಾಮ, ಶಾಸನ, ವಿಜಯನಗರ ಕಾಲದ ಸ್ಥಳೀಯ ಇತಿಹಾಸಕ್ಕೆ ಪುರಾವೆಗಳಾಗಿವೆ. ಸ್ಥಳನಾಮ:– "ದೇವಲಾಪುರ" ದೇವರಿಗೆ ಬಿಟ್ಟ ಪುರ> ದೇವರ ಪುರ, ದೇವಲಾಪುರ ಆಗಿರಬಹುದು. ಅಥವಾ ದೇವಾಂಗದವರ ಪುರ> ದೇವಾಂಗಪುರ "ದೇವಲಾಪುರ"ವಾಗಿರಬಹುದು. ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೫೫೨ರ ಸ್ಥಳೀಯ ಶಿಲಾ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ದೇವಲಾಪುರವೆಂದು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದ್ದು ಇಲ್ಲಿನ ದೇವರನ್ನು ವಸಂತಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನನೆಂದು ಕರೆದಿದೆ ; ಈ ಗ್ರಾಮವು ಮೊರಬ ಸೀಮೆಯ ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ಸೇರಿತ್ತೆಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ.

---

* 'ಗುರುಕೃಪ' ಗಾಂಧಿನಗರ, ಕೊಟ್ಟೂರು,–೫೮೩೧೩೪

ವಸಂತರಾಯ, ಕುರಿಹಿಕ್ಕೆ ಲಿಂಗ, ಎಂಬ ನಾಮಗಳಿಂದ ಖ್ಯಾತವಾಗಿರುವ ಈ ದೇವಸ್ಥಾನವು ಉತ್ತರಾಭಿಮುಖ ವಾಗಿದ್ದು ಈ ದೇವಸ್ಥಾನ ಕ್ರಮವಾಗಿ ಗರ್ಭಗೃಹ, ಅಂತರಾಳ, ನವರಂಗ, ಮುಖ ಮಂಟಪಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದು, ಗ್ರಾನೈಟ್ ಶಿಲೆಯಿಂದ ನಿರ್ಮಿತವಾಗಿದೆ. ಗೋಪುರವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಸುಟ್ಟ ಇಟ್ಟಿಗೆಗಳಿಂದ ನಿರ್ಮಿಸಿದ್ದಾರೆ. ದೇವಸ್ಥಾನದ ಸುತ್ತಲೂ ಪ್ರಾಕಾರವಿದ್ದು ಉತ್ತರದ ದ್ವಾರ ಗೋಪುರ ಬಿದ್ದು ಹಾಳಾಗಿದೆ. ದ್ವಾರ ಗೋಪುರದ ಎದುರು ನಿಂತಿದ್ದ ೫೦ ಅಡಿ ಎತ್ತರದ ದೀಪ ಸ್ತಂಭ ಬಿದ್ದು ತುಂಡಾಗಿದೆ. ಪ್ರಕಾರದ ಪೂರ್ವಕ್ಕೆ ಒಂದು ಸಣ್ಣ ದ್ವಾರವಿದೆ.

ಗರ್ಭಗೃಹವು ಸುಮಾರು ೮ ಅಡಿ ಚೌಕಾಕಾರ ದಲ್ಲಿದ್ದು ಇದರ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟು ಬಂಡೆಯಲ್ಲಿ ಶಿವಲಿಂಗವಿದೆ. ಗರ್ಭಗೃಹದ ದ್ವಾರ ಸುಮಾರು $4\frac{1}{2}$ ಅಡಿ ಎತ್ತರವಿದ್ದು ದ್ವಾರಬಂಧವು ಅನೇಕ ಪಟ್ಟಿಕೆ ಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದೆ. ಲಲಾಟದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಶಿಲ್ಪವೂ ಇಲ್ಲ. ದ್ವಾರಗಳಲ್ಲಿ ದ್ವಾರ ಪಾಲಕರ ಉಬ್ಬು ಶಿಲ್ಪಗಳಿವೆ.

ಅಂತರಾಳವು ಗರ್ಭಗೃಹದಷ್ಟೇ ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿದ್ದು ಅಂತರಾಳಧ ದ್ವಾರಬಂದ ಸಹ ಸರಳವಾಗಿದ್ದು $4\frac{1}{2}$ ಅಡಿ ಎತ್ತರವಾಗಿದೆ. ದ್ವಾರದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಶಾಖಾ ಪಟ್ಟಿಕೆಗಳಿವೆ. ಇಕ್ಕೆಲಗಳಲ್ಲಿ ದ್ವಾರ ಪಾಲಕರ ಉಬ್ಬು ಶಿಲ್ಪಗಳಿವೆ.

ನವರಂಗದ ಮಧ್ಯದ ಅಂಕಣ ವೇದಿಕೆ $\frac{1}{2}$ ಅಡಿ ಎತ್ತರವಾಗಿದ್ದು ಮೇಲೆ ಛತ್ತು ಚೌರಸಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದೆ. ನವರಂಗದ ನಾಲ್ಕು ಕಂಬಗಳು ಕಲಾತ್ಮಕವಾಗಿವೆ. ಕಂಬ ಶಿಲ್ಪ ಕೆಳಭಾಗ ಚೌಕಾಕಾರವಾಗಿದ್ದು ಎರಡನೇ ಹಂತದಲ್ಲಿ ೧೬ ಹಾಗೂ ೩ನೇ ಹಂತದಲ್ಲಿ ಅಷ್ಟ ಕೋನಾಕೃತಿ ಹೊಂದಿದ್ದು ೪ನೇ ಹಂತದಲ್ಲಿ ಚೌಕಾಕೃತಿ ಗಳಲ್ಲಿ ಬದಿಗಳಲ್ಲಿ ದೇವತಾ ಉಬ್ಬು ಶಿಲ್ಪಗಳಿವೆ. ೫ನೇ ಹಂತದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಬಳೆಗಳ ಹಾಗೂ ಕುಂಭ ಶಿಲ್ಪವನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ. ಬೋದಿಗೆ ಸೇರಿಕೊಂಡಿದೆ. ನವರಂಗದ ನಾಲ್ಕು ಕಂಬಗಳಲ್ಲಿಯ ಮುಖ್ಯವಾದ ಉಬ್ಬು ಶಿಲ್ಪ ಗಳೆಂದರೆ, ನಂದಿ, ಭೈರವ, ಆದಿಶಕ್ತಿ, ಗಣಪತಿ, ನೃತ್ಯ ಸ್ತ್ರೀಯರು, ನವರಂಗದ ತೋರಣ ಸುಮಾರು ೭ ಅಡಿ ಎತ್ತರವಾಗಿದ್ದು, ದ್ವಾರ ಬಂಧದಲ್ಲಿ ಲತಾ ಸುರುಳಿ ಶಾಖೆ, ಸಿಂಹ ಶಾಖೆ ಹಾಗೂ ಪಟ್ಟಿಕೆಗಳಿದ್ದು ಲಲಾಟದಲ್ಲಿ ಅರಳಿದ ಕಮಲವಿದೆ. ದ್ವಾರಬಂಧದ ಬಂದಿಗಳಲ್ಲಿ ಚತುರ್ಭುಜ ಗದಾಧಾರಿ ದ್ವಾರಪಾಲಕರಿದ್ದಾರೆ. ಚತುರ್ಭುಜಗಳಲ್ಲಿ ಹಿಂಬದಿಯ ಕೈಗಳಲ್ಲಿ ತ್ರಿಶೂಲ, ಡಮರುಗಳಿದ್ದು, ಉಳಿದೆರಡು ಕೈಗಳಿಂದ ಗದೆಯನ್ನು ಕೆಳಮುಖವಾಗಿ ಹಿಡಿದು ದ್ವಾರದ ಕಡೆಗೆ ಪಾರ್ಶ್ವ ಭಂಗಿಯಲ್ಲಿ ನಿಂತಿದ್ದಾರೆ. ನವರಂಗದ ಎರಡು ಪಕ್ಕಗಳಲ್ಲಿ ಪೂರ್ವ ಪಶ್ಚಿಮ ದಿಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿ ದ್ವಾರಗಳಿವೆ. ನವರಂಗದಲ್ಲಿ ಅಂತರಾಳದ ದ್ವಾರದ ಹೊರಬದಿಗೆ ಎರಡು ಪಕ್ಕಗಳಲ್ಲಿ ಮೂರ್ತಿಗಳಿಲ್ಲದ ಎರಡು ಸಣ್ಣ ಗರ್ಭ ಗೃಹಗಳಿವೆ. ಇವನ್ನು ಗೌರಿ, ಗಣೇಶ ಗುಡಿಗಳೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ಸಭಾಮಂಟಪ : ಸಭಾ ಮಂಟಪದ ಪ್ರಾಂಗಣ ವಿಶಾಲವಾಗಿದ್ದು ೧೬ ಕಲಾತ್ಮಕ ಕಂಬಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡಿದೆ. ಛತ್ತು ೨೦ ಅಡಿ ಎತ್ತರವಾಗಿದೆ. ಛತ್ತು ಗಳಲ್ಲಿ ಪದ್ಮ ಹಾಗೂ ಸರ್ಪ ವಿನ್ಯಾಸಗಳ ಉಬ್ಬು ಶಿಲ್ಪ ಗಳಿವೆ. ಈ ಉಬ್ಬು ಶಿಲ್ಪಗಳಿಗೆ ನಸುಕೆಂಪು ತೈಲವರ್ಣ ರೇಖೆಗಳನ್ನು ಬರೆದು ಅಂದ ಗೊಳಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇದಲ್ಲದೆ ಕಂಬ, ಬೋದಿಗೆ, ಶಿಲ್ಪಗಳಿಗೂ ಸಹ ತೈಲ ರೇಖಾಚಿತ್ರ ಗಳನ್ನು ಬರೆಯಲಾಗಿದೆ. ಸಭಾ ಮಂಟಪದ ೧೬ ಕಂಬ ಗಳು ಹಲವು ಶೈಲಿಗಳಲ್ಲಿದ್ದು, ಸುಂದರ ಹಾಗೂ ಮಹತ್ವದ ಉಬ್ಬು ಶಿಲ್ಪಗಳಿಂದ ಕೂಡಿವೆ. ಗ್ರಾನೈಟ್ ಕಲ್ಲಿನಲ್ಲಿ ಇಂತಹ ಸುಂದರ ಶಿಲ್ಪಗಳಿರುವುದು ತುಂಬಾ ವಿರಳ. ಕಂಬಗಳ ಕೆಳಭಾಗ ಒಂದನೇ ಹಂತ ೩ ಅಡಿ ಚೌಕಾಕಾರವಾಗಿದ್ದು ೨ನೇ ಹಂತದಲ್ಲಿ ೧೬ ಅಥವಾ ೮ ಕೋನಗಳು ಸುಂದರ ಸರಮುತ್ತುಗಳಿಂದ ಅಲಂಕರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ೩ನೇ ಹಂತದಲ್ಲಿ ಚೌಕಾಕಾರವಾಗಿದ್ದು ನಾಲ್ಕು ಬದಿಗಳಿಗೆ ಉಬ್ಬು ಶಿಲ್ಪಗಳು ಮತ್ತು ೫ನೇ ಹಂತಗಳಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಬಳೆಗಳಿಂದ ಕುಂಭ ಅಥವಾ ಅಷ್ಟಕೋನ ಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡ ಬೋದಿಗೆ ಶಿಲ್ಪಕ್ಕೆ ಸೇರಿ ಕೊಂಡಿವೆ. ಈ ಶಿಲ್ಪಗಳಿಗೆಲ್ಲಾ ತೈಲ ರೇಖೆಗಳನ್ನು ಬರೆಯಲಾಗಿದೆ. ಈ ಕಂಬಗಳಲ್ಲಿಯ ಮುಖ್ಯವಾದ ಉಬ್ಬು ಶಿಲ್ಪಗಳ ದೃಶ್ಯಾವಳಿಗಳೆಂದರೆ, ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಶಿವ, ನಟರಾಜ, ಶಿವಪಾರ್ವತಿ, ಸುಖಾಸೀನ ಗಣಪತಿ,

ಶಕ್ತಿ ಗಣಪತಿ, ನಾಟ್ಯ ಗಣಪತಿ, ಭೈರವ, ವೀರಭದ್ರ, ಷಣ್ಮುಖ, ಲಕ್ಷ್ಮೀನರಸಿಂಹ, ಉಗ್ರನರಸಿಂಹ, ವಿಷ್ಣು, ಕಾಳಿ, ಆದಿಶಕ್ತಿ, ಮಹಿಷಾಸುರ ಮರ್ಧಿನಿ, ರಾಮಾಯಣಕ್ಕೆ ಮತ್ತು ಮಹಾಭಾರತಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಶಿಲ್ಪಗಳಿವೆ ನಂದಿ, ನವಿಲು, ಬಾತುಕೋಳಿ, ಚಿಗುರಿ ಪುಷ್ಪ ವಿನ್ಯಾಸ ಶಿಲ್ಪಗಳಿವೆ. ಮಹತ್ವವಾದ ಉಬ್ಬು ಶಿಲ್ಪಗಳೆಂದರೆ, ಶಿವಪಾರ್ವತಿಯರ ರಥ ಶಿವಪಾರ್ವತಿ ಯರು ರಥದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ಹೊರಟಿದ್ದಾರೆ. ಗಣಪತಿ ಸಾರಥಿಯಾಗಿ ನಂದಿಗಳನ್ನು ಓಡಿಸುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಅವನ ವಾಹನ ಮೂಷಿಕ ರಥದಡಿಯಲ್ಲಿ ಓಡುತ್ತಿದೆ. ರಥ ಛತ್ರಿಯೊಂದಿಗೆ ಅಲಂಕರಿಸಲಾಗಿದೆ. ರಥದ ಪೀಠಗಳು ಚಕ್ರ ಸುಂದರವಾಗಿ ಚಿತ್ರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಮೂರ್ತಿ ಶಿಲ್ಪ ಗಳ ಉಡುಪು ಒಡವೆಗಳನ್ನು ಸಹ ಸುಂದರವಾಗಿ ಸ್ಪಷ್ಟ ವಾಗಿ ಕೆತ್ತಲಾಗಿದೆ. ಪಶ್ಚಿಮದ ಕಂಬ ಒಂದರಲ್ಲಿ ಬೋದಿಗೆಯಲ್ಲಿಯ ಭಾರ ವಾಹಕರು ಬೋದಿಗೆಯನ್ನು ಹೊತ್ತು ನಿಂತಿರುವ ಕುಬ್ಜರನ್ನು ಮನಮೋಹಕವಾಗಿ ಕೆತ್ತಲಾಗಿದೆ. ಈ ಶಿಲ್ಪ ಬಾದಾಮಿ ಚಾಲುಕ್ಯರ ಶಿಲ್ಪ ಗಳನ್ನು ನೆನಪು ಮಾಡಿಕೊಡುತ್ತದೆ. ಮತ್ತೊಂದು ಮಹತ್ವ ಶಿಲ್ಪ ಶಕ್ತಿ ಗಣಪತಿ, ಎಡತೊಡೆಯಲ್ಲಿ ಶಕ್ತಿ ದೇವತೆಯನ್ನು ಕೂಡಿಸಿಕೊಂಡು ಚತುರ್ಭುಜ ಸುಖಾ ಸೀನ ಗಣಪತಿ ಆಕರ್ಷಣೀಯವಾಗಿದೆ. ಶಕ್ತಿ ಗಣಪತಿಯ ಶಿಲ್ಪಗಳು ಬಹು ವಿರಳ. ಮತ್ತೊಂದು ಕಂಬದಲ್ಲಿ ಭೈರವನ ಶಿಲ್ಪವು ಸಹ ಅಷ್ಟೇ ಸುಂದರವಾಗಿದೆ. ನನಗೆ ತಿಳಿದಂತೆ ಗ್ರ್ಯಾನೈಟ್ ಶಿಲೆಯಲ್ಲಿ ಇಷ್ಟು ಸುಂದರವಾದ ಶಿಲ್ಪಗಳು ವಿರಳ.

ಈ ದೇವಸ್ಥಾನದ ನವರಂಗದ ಪೂರ್ವ ದ್ವಾರದ ಹೊರಗಡೆ ಶಿಥಿಲ ಕರಿ ಶಿಲೆಯ ಕಂಬ ಶಾಸನ ಒಂದು ಬಿದ್ದಿದೆ. ಕಂಬದ ಕೆಳಭಾಗದ ಚೌಕಾಕಾರದ ಹಂತ ಗಳಲ್ಲಿ ೩ ಮುಖಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಶಾಸನವಿದೆ. ಈ ಶಾಸನವನ್ನು ಶಾಲಿವಾಹನ ಶಕ ೧೪೭೪ನೇ ವಿರೋಧಿಕೃತು ಸಂವತ್ಸರದ ಪುಷ್ಯ ಬ ೩ ಸೋಮವಾರದಂದು (ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೫೫೨ನೇ ಜನವರಿ ೨೫) ವಿಜಯನಗರದರಸ ಸದಾಶಿವ ರಾಯನ ನಿರೂಪದಲ್ಲಿ ಬರೆಸಲಾಗಿದೆ. ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಈ ಗ್ರಾಮವನ್ನು ದೇವಲಾಪುರವೆಂದು, ದೇವಸ್ಥಾನವನ್ನು ವಸಂತ ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನ ದೇವರೆಂದು ಉಲ್ಲೇಖಿಸ ಲಾಗಿದೆ. ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿರುವ ಮೊರಬ ಸೀಮೆಯ ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಗ್ರಾಮವೆಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಸದಾಶಿವ ದೇವ ರಾಯರ ನಿರೂಪದ ಮೇಲಿಗೆ ಈ ದೇವರ ಅಂಗಭೋಗ ಕ್ಕೆಂದು ಮೊರಬ ಸೀಮೆಯೊಳಗಣ ಪಂನುಲ ಸುಂಕನ ಹಳ್ಳಿಯನ್ನು ದತ್ತಿ ಬಿಟ್ಟು, "ನಿಧಿ ನಿಕ್ಷೇಪಗಳಾದ ಹೆಣ್ಣು, ಹೊನ್ನು, ಮಣ್ಣು (ಭೂಮಿ) ಗೃಹ, ಪಾಷಾಣ (ವಜ್ರ) ಪುಷ್ಪ, ಹಣ, ಅಡಿಕೆ ಎಲೆ, ಹೀಗೆ ಅಷ್ಟ ಭೋಗ ಗಳನ್ನು ಸಮರ್ಪಿಸಿದ ಉಲ್ಲೇಖವಿದೆ. ಅಲ್ಲದೇ ಬಿಳಿ ಜೋಡು ಗ್ರಾಮದ ಧನಿಕರೊಬ್ಬರು ದೇವರ ಸೇವೆಗೆಂದು ಎರಡು ನಾಗಸ್ವರ ಡೊಳ್ಳುಗಳನ್ನು ಅರ್ಪಿಸಿದ ಉಲ್ಲೇಖ ಗಳಿವೆ. ಅಲ್ಲದೇ ಸೀಮೆಯ ಆಡಳಿತ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ವಂಶಾವಳಿ, ಸುತ್ತಲ ಗ್ರಾಮಗಳ ಸ್ಥಳ ನಾಮಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. ಅಕ್ಕಸಾಲಿ ಸಿರಿಯಣ್ಣ ಎಂಬ ಶಾಸನ ಶಿಲ್ಪಿ ಈ ಶಾಸನವನ್ನು ಕೊರೆದಿರುವುದಾಗಿ ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. ಸ್ಥಳೀಯ ಇತಿಹಾಸಕ್ಕೆ ಈ ಶಾಸನ ಪ್ರಮುಖ ಉಲ್ಲೇಖ ಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡಿದೆ. ದೇವಸ್ಥಾನದ ಹೊರನೋಟ ಅಧಿಷ್ಠಾನ, ಬಿತ್ತಿ ಕಪೋತ ಶಿಖರಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದೆ. ಹೊರಗೋಡೆ ಭಿತ್ತಿ ಸರಳವಾಗಿದ್ದು ದೊಡ್ಡ ಆಯತಾ ಕೃತಿಯ ಕಲ್ಲುಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಸರ್ಪ, ರಥ, ಗೋಪುರ, ಭಕ್ತ, ಪ್ರಾಣಿ–ಪಕ್ಷಿಗಳ ಉಬ್ಬು ಶಿಲ್ಪಗಳಿವೆ. ಗರ್ಭಗೃಹದ ಮೇಲಿರುವ ಶಿಖರ ಸುಮಾರು ೨೦ ಅಡಿ ಎತ್ತರವಿದ್ದು ಸುಟ್ಟ ಇಟ್ಟಿಗೆಗಳಿಂದ ದ್ರಾವಿಡ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಲಾಗಿದೆ. ನಿಧಿಯಾಸೆಗೆ ಜನ ತೋಡಿ ಶಿಖರವನ್ನು ವಿರೂಪಗೊಳಿಸಿರುವರು. ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ಭಕ್ತರೊಬ್ಬರು ಅದನ್ನು ಸರಿಪಡಿಸಿ ಕಟ್ಟಿಸಿ ಸುಣ್ಣ ಬಳಸಿದ್ದಾರೆ. ದೇವಾಲಯದ ಸುತ್ತಲೂ ಪ್ರಕಾರವಿದ್ದು ಪಶ್ಚಿಮ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಮಂಟಪಗಳ ಅವಶೇಷಗಳಿವೆ. ಉತ್ತರಾಭಿಮುಖವಿರುವ ವಿಜಯನಗರ ಶೈಲಿಯ ಹೆಬ್ಬಾಗಿಲು ಬಿದ್ದು ಹಾಳಾಗಿದೆ. ಸುಂದರ ಉಬ್ಬು ಶಿಲ್ಪಗಳಿರುವ ಶಿಲಾ ಬಂಡೆಗಳು ಹರಡಿವೆ. ಪೂರ್ವಕ್ಕೆ ಮತ್ತೊಂದು ಸಣ್ಣ ದ್ವಾರವಿದೆ. ಕೂಡ್ಲಿಗಿ ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ಈ ಶೈಲಿಯ ದ್ವಾರ ಗೋಪುರಗಳು ಕೇವಲ ಎರಡು ಮಾತ್ರವಿದ್ದು ದೇವಲಾಪುರದ ಈ ದೇವಾಲಯ ವಲ್ಲದೆ ಇನ್ನೊಂದು ಉಜ್ಜನಿಯ ಮರುಳಸಿದ್ಧೇಶ್ವರ ದೇಗುಲದದ್ವಾರ ಗೋಪುರವಾಗಿದೆ. ದೇವಸ್ಥಾನದ ಉತ್ತರಕ್ಕೆ ಸ್ವಲ್ಪ ದೂರದಲ್ಲಿ ಸಾಲುಗಲ್ಲಿನ ೨೦ಅಡಿ

ಚೌಕಾಕಾರದ ಪುಷ್ಕರಣಿಯೊಂದಿದೆ. ಇದರ ನಾಲ್ಕು ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ದೇವಕೋಷ್ಟಕಗಳಿವೆ.

ದೇವಸ್ಥಾನದ ಪೂರ್ವಕ್ಕೆ ಇರುವ ವೀರಭದ್ರ ದೇವಸ್ಥಾನವನ್ನು ಗ್ರಾನೈಟ್ ಶಿಲೆಯಿಂದ ಕಟ್ಟಲಾಗಿದ್ದು ಗೋಡೆಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಇಟ್ಟಿಗೆ ಗಾರೆಗಳಿಂದ ಕಟ್ಟಲಾಗಿದೆ. ಇಲ್ಲಿನ ಕಂಬಗಳೂ ಅನೇಕ ಉಬ್ಬು ಶಿಲ್ಪಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿವೆ. ಗರ್ಭ ಗೃಹದಲ್ಲಿ ಇದ್ದ ಕರಿಕಲ್ಲಿನ ವೀರಭದ್ರ ಶಿಲ್ಪಮೂರ್ತಿಯನ್ನು ಪಕ್ಕದ ಹಳ್ಳಿಗೆ ಸ್ಥಳಾಂತರಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ದೇವಸ್ಥಾನದ ಹಿಂಬದಿಗೆ ಸ್ವಲ್ಪ ದೂರದಲ್ಲಿ ಮಟ್ಟಿಯ ಸುತ್ತ ಕೋಟಿ ಗೋಡೆಯ ಅವಶೇಷಗಳಿವೆ. ಮಟ್ಟಿಯ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಕೊತ್ತಲವಿದೆ. ಅದರ ಮೇಲೆ ನಿಂತು ನೋಡಿದರೆ ಸುತ್ತಲ ೩೦ ಕಿ. ಮೀ ಮನಮೋಹಕ ದೃಶ್ಯ ಕಾಣಿಸುತ್ತದೆ. ಕೆಳಗೆ ಪಾಳು ಬಿದ್ದ ಗ್ರಾಮ, ಗ್ರಾಮದ ಮಧ್ಯೆ ಇರುವ ದೇವಸ್ಥಾನದ ಈ ಗ್ರಾಮದ ಗತ ವೈಭವದ ದೃಶ್ಯವನ್ನು ನೀಡುತ್ತದೆ.